

วาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก

Thainess Discourse in 'When Grandparents were young'

Received 4 March, 2024

Revised 20 May, 2024

Accepted 25 May, 2024

อู๋ ไห่เยียน^{1*} Wu Haiyan

ธนพร หมูคำ² Thanaporn Mookham

ภูริวรรณ วรรณสาสน์³ Puriwan Waranusant

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตา คุณยายยังเด็ก ผลงานของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse) ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และแนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์ (Concept of Literary Analysis) สรุปลงจากพิเชฐ แสงทอง เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ชุดวาทกรรมความเป็นไทย ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ผลิตชุดวาทกรรมความเป็นไทย 3 วาทกรรมหลัก คือ 1) วาทกรรมชายเป็นใหญ่ ผลิตซ้ำค่านิยมสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับเด็กผู้ชาย ส่งเสริมให้เด็กผู้ชายได้รับการศึกษาสูง ตอกย้ำแนวคิด “การเป็นเจ้าของคนนายคน” เพื่อส่งเสริมให้เข้ารับราชการ 2) วาทกรรมแม่ศรีเรือน สอนให้เด็กผู้หญิงมีกิริยามารยาทตามแบบฉบับกุลสตรีไทย รู้จักทำงานบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัว ประหยัดอดออม เชื่อฟังผู้ใหญ่ และตอกย้ำเด็กผู้หญิงไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาสูงเพราะสุดท้ายต้องเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัว และ 3) วาทกรรมเด็กดี มีรอบคอบคิดทางสังคมไทย สั่งสอนให้เด็กต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีกิริยามารยาท พฤติกรรมเรียบร้อย ซื่อสัตย์ ประหยัด และมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

1* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Master's degree student, Master of Arts Program Thai language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, email: haiyanwu62@gmail.com

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, email: Thanaporn@lpru.ac.th

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer Program in Chinese, Faculty of Humanities, Naresuan University,
email: puriwanw@gmail.com

ชุดวาทกรรมความเป็นไทยที่สืบทอดผ่านวรรณกรรมเยาวชน เป็นวาทกรรมที่ผลิตซ้ำตามกรอบสังคมไทยช่วงรัชกาลที่ 6 วาทกรรมชุดนี้ยังคงสืบทอดวาทกรรมชายเป็นใหญ่มาจนถึงปัจจุบัน ส่วนวาทกรรมแม่ศรีเรือนเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสตรีมีโอกาสดำเนินการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังคงยึดแนวปฏิบัติตามค่านิยมของไทยบางประการ และวาทกรรมเด็กดียังคงสืบทอดค่านิยมของไทยผ่านสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในปี พ.ศ.2498 ผลิตซ้ำในบทเพลงบัญญัติ 10 ประการของเด็กดี และในปี พ.ศ.2557 รัฐบาลผลิตซ้ำวาทกรรมเด็กดี เพื่อเป็นกรอบค่านิยม 12 ประการของเด็กดี

คำสำคัญ: วาทกรรมความเป็นไทย เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก วาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน วาทกรรมเด็กดี

Abstract

This research article aimed to analyze the discourse of Thainess as depicted in the literature “When Grandparents were Young”, written by Thipwanee Sanitwong Na Ayutthaya, using the Discourse theory by Michel Foucault and the Concept of Literary Analysis summarized by Pichet Saengthong, as analytical tools. The study identified three main Thai discourses presented in the literature: 1) Patriarchy discourse, which reinforces the values of Thai society by prioritizing boys’ education for government service leadership roles; 2) Perfect Housewife discourse, which emphasizes traditional gender roles for girls. It underscores the importance of girls having the manners of Thai ladies, knowledge of household chores, family caretaking responsibilities, frugality, and obedience to elders. This discourse also suggests that girls do not need formal education as they are ultimately expected to be caretakers of family members. 3) Good Children discourse, promoting obedience, manners, good behavior, honesty, thriftiness, and kindness.

These Thainess discourses, rooted in the societal framework of King Rama VI's reign, have been transmitted through youth literature. The Patriarchy discourses have persisted over time. While the Perfect Housewife discourse has evolved with women's educational opportunities, it remains aligned with Thai cultural values. The Good Children discourse continues to be reinforced through basic educational institutions. Notably, in 1955, it was reflected in the song "The Ten Commandments of Good Children," and in 2014, the government introduced a framework of 12 behaviors for being a good person.

Keywords: Thainess discourse, When Grandparents were Young, Patriarchy discourse, Perfect Housewife discourse, Good Children discourse

1. บทนำ

วาทกรรม (Discourse) เป็นแนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่อธิบายกระบวนการวิเคราะห์ทางวาทกรรมว่า วาทกรรม หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้างหรือผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือความเป็นตัวตนของเรา นอกจากนี้ วาทกรรมจะตรึงสิ่งที่มันสร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในวงกว้างหรือเรียกว่าวาทกรรมหลัก (Dominant discourse) แต่ขณะเดียวกันฟูโกต์ไม่เห็นด้วยกับการวิเคราะห์เพียงวาทกรรมหลักเพราะจะทำให้ไม่เห็นวาทกรรมรอง และฟูโกต์มองว่าวาทกรรมไม่ได้ทำหน้าที่ตรงไปตรงมาเพราะวาทกรรมยังทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นไม่ให้อัตลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้นหรือทำให้อัตลักษณ์และความหมายบางสิ่งที่ยังดำรงอยู่แล้วเลือนหายไปพร้อม ๆ กันด้วย ฉะนั้นวาทกรรมจึงเป็นมากกว่าภาษาหรือคำพูด เพราะมีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (Discursive Practices) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549, น. 19-21) จากความหมายของวาทกรรมข้างต้น กล่าวได้ว่ามิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้อธิบายความสำคัญ

ของการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมว่าเป็นการให้ความหมายที่สังคมมอง “ความจริงในอุดมคติ” หรือ “ความจริงสัมบูรณ์” ว่าจริง ๆ แล้วไม่มีอยู่จริง ทั้งนี้ความจริงในสังคมขึ้นอยู่กับบริบทและสายสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจโดยผู้ที่มีสิทธิ์มักกำหนดว่าสิ่งใด คือ “ความรู้” เพื่อกำหนดกรอบคิดทางสังคมให้สังคมเห็นพ้องไปในทางเดียวกัน ทั้งนี้ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ยังนำเสนอว่าเราควรมองความจริงในสังคมว่าเป็นระบอบแห่งความจริง (Regime of Truth) อันเป็นการปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practices) โดยการปฏิบัติการทางวาทกรรมมักเคลื่อนแปรมาในรูปของตัวบทที่รายล้อมและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนเรา โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้และยังเป็นการตอกย้ำมายาคติหนึ่ง ๆ (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559, น. 109-110)

หากวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทยตามทัศนะของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ความเป็นไทย ที่ปรากฏในสังคมยังสามารถอธิบายว่ามีบทบาทเป็นเครื่องมือการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจในระบบชนชั้นปกครอง ดังที่ วรเทพ ว่องสรรพการ (2561, น. 145) กล่าวว่าวาทกรรมความเป็นไทยตามการใช้อำนาจเชิงวาทกรรมเป็นการควบคุมรูปแบบของการสร้างความรู้และความจริงในสังคม แตกต่างจากการควบคุมโดยอำนาจในเชิงกฎหมาย อำนาจในเชิงเศรษฐกิจ หรืออำนาจในแบบเดียวกับทฤษฎีสัญญาประชาคม แต่เป็นอำนาจที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้และถูกนำมาใช้ในรูปแบบของความรู้ อำนาจจึงมีหน้าที่ผลิตซ้ำความรู้ โดยการออกแบบความรู้ที่สอดคล้องกับความตั้งใจของผู้ใช้อำนาจ การควบคุมโดยวาทกรรมจึงเป็นการควบคุมโดยการนำอำนาจและอุดมการณ์มาแสดงออกในรูปแบบของความรู้และการแสดงออกในรูปแบบการปฏิบัติ จนมีสถานะเป็นระบบแห่งความจริง (regime of truth) ในสังคมนั้น อาจกล่าวสรุปได้ว่าวาทกรรมความเป็นไทยเป็นการผลิตอุดมคติทางสังคมไทย การเมืองผ่านระบบสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันกษัตริย์ และสังคมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย โดยมีปฏิบัติการทางวาทกรรมที่มักประกอบสร้างผ่านเรื่องเล่า วรรณกรรม บทเพลงหรือการสืบทอดผ่านสถาบันครอบครัว อันเป็นแนวปฏิบัติของคนแต่ละรุ่น วาทกรรมดังกล่าวที่ได้นำเสนอในบทความนี้ ผู้ประพันธ์วรรณกรรมนับว่ามีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำ โดยเฉพาะวรรณกรรมที่นำเสนอมิติทางสังคมและความสัมพันธ์ในสถาบันครอบครัวกับแนวปฏิบัติตาม

กรอบจารีตทางสังคมไทยการนำเสนอความสัมพันธ์ในสถาบันครอบครัว ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน จึงเป็นเครื่องมือนำเสนอวาทกรรมความสัมพันธ์ของสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างหรือเป็นแนวปฏิบัติตาม กรอบของสังคมนั้น ๆ เพราะวรรณกรรมเยาวชนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถ่ายทอดความสัมพันธ์ทางสังคม และสื่อถึงระบบความสัมพันธ์ของสถาบันการศึกษาที่กลายเป็นความรู้ผ่านชุดวาทกรรม

วรรณกรรมเยาวชน คือ หนังสือที่แต่งขึ้นให้เด็กและเยาวชนอ่าน เนื้อหาสาระมุ่งให้ความ เพลิดเพลินและความรู้ร่วมกันในรูปแบบที่เรียกว่า สารบันเทิง อันจะนำไปสู่นิสัยรักการอ่าน (นิตยา วรรณกิตร์, 2559, น. 23) วาทกรรมความเป็นไทยในการนำมาผลิตซ้ำในวรรณกรรม ย่อมนำเสนอการสร้างความหมายให้เห็นความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ การผลิตความรู้ ความจริง รวมทั้ง แผงอำนาจผ่านระบบการปกครองในสถาบันครอบครัวอันเป็นการหล่อหลอมคนในสังคมตามค่านิยม ที่ยอมรับกันในสังคม วรรณกรรมเยาวชน“เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ชุดนี้กล่าวได้ว่ามีเนื้อหาโดดเด่น ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2520 (รังรอง เจียมวิจักขณ์, 2561, น. 5) วรรณกรรมชุดนี้ ผู้เขียน คือ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นนักเขียนที่เขียนเรื่องสำหรับเด็กและชีวิตของผู้คนในสังคมไทย วรรณกรรมชุดนี้มีทั้งหมด 4 เล่ม เนื้อหาของเรื่องได้เล่าเรื่องของสถาบันครอบครัวคนไทยในสังคมไทย ช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 และ รัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีรูปแบบ และโดยใช้การภาษาที่เข้าใจง่าย มีตัวละครสำคัญการ ดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่องที่ชวนติดตาม (วิภาดา รัตนดิลล ญ ภูเก็ต, 2559) นอกจากนี้ยังรวมเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ของวัฒนธรรมไทยแทรกในเนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจ วรรณกรรมชุดนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารสตรีสาร ได้รับความนิยมจากผู้อ่านจนกระทั่งได้รับรางวัลดีเด่น จากคณะกรรมการพิจารณาตัดสินการประกวด หนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ.2515 ต่อมากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้น เมื่อ พ.ศ.2518 และสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคารได้ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2520 และตีพิมพ์ต่อเนื่องถึง 31 ครั้ง ในปี พ.ศ.2562 ดังระบุไว้ในหน้าคำนำของสำนักพิมพ์ ศิลปาบรรณาคารที่ว่า

“...เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้มีประโยชน์และมีคุณค่าในการสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิมในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ และจะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อผู้ที่สนใจเรียนรู้ทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา...” (สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2562, น. คำนำพิมพ์ครั้งที่ 31)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน ชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ตามแนวคิดวาทกรรม ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เพื่อศึกษาวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน ชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ว่ามีการอธิบายวาทกรรมชุดนี้ตามแนวทางปฏิบัติการทางวาทกรรมผ่านตัวละคร บทสนทนา ฉาก เหตุการณ์ และการดำเนินเรื่องอย่างไรและใช้การอธิบายและวิเคราะห์ด้วยบทตามแนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน ที่สื่อความเป็นไทยตามแนวคิดวาทกรรมวรรณกรรมวิเคราะห์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทยและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”

3. ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนแนวคิด / ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอสรุปตามลำดับ ดังนี้

3.1 แนวคิด/ทฤษฎี

3.1.1 ทฤษฎีวาทกรรม Discourse เป็นแนวคิด ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) โดยให้ความหมายวาทกรรมไว้ว่า วาทกรรมคือความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จากการผลิตความรู้หรือการสร้างความรู้ มีการผลิตวาทกรรมผ่านอำนาจทางสังคม ทั้งนี้ในการนำแนวคิดวาทกรรมมาใช้วิเคราะห์วรรณกรรม เพื่ออธิบายว่าในวรรณกรรมได้นำเสนอวาทกรรมทางสังคมชุดใดบ้าง เพราะว่าวรรณกรรมเป็นข้อมูลทางภาษาที่ผู้ประพันธ์เขียนเนื้อหาผ่านกรอบคิดทางสังคมในช่วงใดช่วงหนึ่ง และอาจผลิต

สร้างวาทกรรมกระแสหลักทางสังคมโดยไม่รู้ตัว (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2548, ; ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549)

3.1.2 แนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์ (Concept of Literary Analysis) เป็นการตีความเนื้อหาตัวบท (Hemeneutic View) โดยผู้อ่านมีหน้าที่ค้นหาความหมายที่ซ่อนอยู่ในตัวบทที่อ่าน กระบวนการอ่านจึงมีสิ่งที่เรียกว่า ปฏิกริยาระหว่าง “โลกของตัวบท” กับ “โลกของผู้อ่าน” ในการวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงวาทกรรมจำเป็นต้องอาศัยการอ่านแบบหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) เพื่ออ่านตัวบทและอธิบายวาทกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตัวบทหรือนักเขียนต้องการปะทะ/โต้แย้ง ให้เห็นกระบวนการทางสังคม การวิเคราะห์ตามแนวคิดนี้ จึงเป็นการอธิบายว่า วาทกรรมมีการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านระบบสังคมอย่างไร (พิเชฐ แสงทอง, 2565, น. 37) จากประเด็นการตีความตามแนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์นี้ ต้องเข้าใจรหัสทางวัฒนธรรมที่หลากหลายที่ปรากฏในวรรณกรรมว่ามีบทบาทในการควบคุม กำหนดความเข้าใจตัวตนของเรา การประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมนั้น ๆ จะให้สิทธิพิเศษกับความหมายบางอย่างหรือประสบการณ์หรือไม่ให้สิทธิพิเศษอย่างอื่นอย่างใดหรือปิดบังประสบการณ์นั้น ๆ จึงกล่าวได้ว่าโลกของภาษา วาทกรรม และอุดมการณ์ไม่ได้โปร่งใสเสมอไป (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2560, น. 132)

การวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และแนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์ (Concept of Literary Analysis) ที่สรุปจาก พิเชฐ แสงทอง (2565) เพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เพื่อสรุปว่าในวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุดนี้ นำเสนอวาทกรรมกระแสหลักหรือวาทกรรมกระแสรองอย่างไร

3.2 งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรม ชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ด้านสังคมศาสตร์

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ด้านสังคมศาสตร์ พบ งานวิจัยของ วิภาดา รัตนติลก ณ ภูเก็ต (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิงในหนังสือชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ผลการศึกษา พบว่า วรรณกรรม

ชุดนี้นำเสนอชุดความคิดย่อย 4 ชุด คือ ชุดความคิดย่อยที่ 1 ผู้ชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่บางอย่างที่สังคมถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง แม้ผู้ชายจะเป็นผู้สร้างความเสียหาย ชุดความคิดย่อยที่ 2 ผู้ชายมีอิสระและเสรีภาพในการใช้ชีวิต ขณะที่ผู้หญิงถูกจำกัดกรอบ ชุดความคิดย่อยที่ 3 ผู้ชายมีบทบาทหน้าที่สำคัญกว่าผู้หญิง พื้นที่นอกบ้านเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ขณะที่ผู้หญิงถูกจำกัดพื้นที่ภายในบ้าน และชุดความคิดย่อยที่ 4 ผู้ชายมีอำนาจในการเลือกคู่ครอง ขณะที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายรอและถูกเลือก นอกจากนี้ พบในงานวิจัยของสาริตา เขี้ยววง (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในสารคดีเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ของ ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา” ผลงานวิจัย พบว่าสังคมในสารคดีเรื่องนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นสังคมกรุงเทพฯ ที่อยู่ในช่วงสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 แต่สภาพสังคมปรากฏในช่วงรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองมากกว่า ในรัชกาลอื่น ด้านการสะท้อนวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมของชาวกรุงเทพฯ ที่อยู่ในกลุ่มของชนชั้นสูง ระดับขุนนางและข้าราชการ กลุ่มชนชั้นนี้มักรับวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามาง่ายกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากสถาบันสถาบันครอบครัวของชนชั้นสูงหรือชนชั้นกลางนั้นมีวัฒนธรรมความเข้มแข็ง ดังนั้นวัฒนธรรมไทยของกลุ่มชนชั้นสูงยังถ่ายทอดถึงปัจจุบัน

3.3 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมในวรรณกรรมเยาวชน

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมในวรรณกรรมเยาวชน พบในงาน ของ มาริษา หมดหนิ และตรีศิลป์ บุญขจร (2564) ที่ได้ศึกษา “วาทกรรมเด็กดี” ในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย ผลการศึกษา พบว่า 1) วาทกรรม “เด็กดี” ที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นวาทกรรมหนึ่งของภาครัฐที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับวาทกรรม “เด็กดี” โดยมีหน้าที่ควบคุมและสร้างเด็กที่ “ไม่รู้ ไร้เดียงสา” ให้กลายเป็นเด็กที่ “ดี” สู่อสังคม 2) การปฏิบัติการทางวาทกรรม “เด็กดี” มีการปฏิบัติผ่านกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแบบเรียนเป็นตัวบทแทรกความรู้ในแต่ละรายวิชา โดยครูเป็นผู้ควบคุมความรู้ให้เกิดพฤติกรรมเด็ก หากมีปัญหาจะมีกฏกติกาผ่านสภานักเรียนในการลงโทษ ทั้งนี้ในวาทกรรมเด็กดียังมีทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนให้แก่เด็กออกจากสถาบันทางการศึกษา โดยการใช้การรับรองโดยสถาบันหรือหน่วยงานของภาครัฐที่เป็นการช่วยสร้างความน่าเชื่อถือในศักยภาพด้านต่าง ๆ ของ

ตัวเด็ก 3) ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันทางการศึกษาที่สร้างกฎขึ้นมา ถูกต่อรอง ต่อต้าน และขัดขืนจากครูและเด็กหรือการพยายามอำพราง ปิดบัง ซ่อนเร้นความจริงของข้าราชการผู้น้อย ต่อผู้มีอำนาจตำแหน่งใหญ่โตหรือเด็กกับครูก็เป็นการพยายามต่อรองกับอำนาจนั้น เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ที่ต้องการ 4) การปฏิบัติการต่อต้านขัดขืน (โดยเด็ก) การสร้างวาทกรรมเด็กดีของภาครัฐ ที่มีต่อเด็กนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเด็กนั้นไม่ได้เป็น “เด็กดี” ตามที่ภาครัฐ ต้องการอย่างแท้จริงแต่เด็กใช้วิธีการต่อรองอำนาจ เพื่อให้ตนเองได้รับการยอมรับผ่านระบบการศึกษา

ดังนั้น แนวคิด/ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และงานวิจัยที่เป็น แนวทางการศึกษาข้างต้น จึงสรุปให้เห็นว่า การวิเคราะห์วรรณกรรมตามแนวคิดวาทกรรม โดยเฉพาะ การวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก นับเป็นการตีความหมายวาทกรรมและการปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาผลิตซ้ำหรือผลิตสร้างให้เกิดการรับรู้และยอมรับตามค่านิยมกระแสหลักของวาทกรรมความเป็นไทยซึ่งการบรรยายเนื้อเรื่อง ผ่านความสัมพันธ์ในมิติสังคมและกรอบวัฒนธรรมไทยตามขนบของสังคมไทย ที่อาจไม่มีใครตั้งข้อสังเกต หรือตั้งคำถามเกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นไทยที่ผลิตขึ้นในวรรณกรรมชุดนี้ การวิเคราะห์ครั้งนี้จึงมุ่ง อธิบายกระบวนการผลิตวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนชุดนี้ มีการอธิบาย วาทกรรมชุดนี้อย่างไรบ้าง และมีการผลิตซ้ำวาทกรรมกระแสหลักและวาทกรรมกระแสรองของ วาทกรรมความเป็นไทยให้เกิดการรับรู้อย่างไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกตัวบท คือ วรรณกรรมเยาวชนชุด “เมื่อคุณตา คุณยายยังเด็ก” เล่ม 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2560) เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทย ตามทฤษฎีวาทกรรม (Discourse) ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) และแนวคิดวรรณกรรมวิเคราะห์ (Concept of Literary Analysis) สรุปจาก พิเชฐ แสงทอง และนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ขั้นการรวบรวมข้อมูล

ศึกษาเนื้อหาวรรณกรรม ชุดเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1-4 เพื่อสรุปประเด็นที่น่าสนใจ วาทกรรมความเป็นไทย และการปฏิบัติการทางวาทกรรมในวาทกรรมชุดนี้

4.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์วาทกรรมความเป็นไทย และการปฏิบัติการทางวาทกรรม ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอ ในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เพื่อสรุปวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏพร้อมยกตัวอย่าง ประกอบ แยกเป็นประเด็นตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.3 ขั้นสรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

4.3.1 สรุปวาทกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ว่ามีการ ประกอบสร้าง วาทกรรมความเป็นไทย และมีการอธิบายปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างไร นำเสนอ ผลการวิจัยวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

4.3.2 อภิปรายผลชุดวาทกรรมความเป็นไทยที่พบว่า มีกระบวนการประกอบสร้าง วาทกรรมชุดนี้ ผ่านปฏิบัติการทางภาษาในลักษณะใด วาทกรรมแต่ละชุดผลิตซ้ำวาทกรรมกระแสหลัก/ กระแสรองของสังคมไทยและเชื่อมโยงกับระบบทางสังคมไทยอย่างไร

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษาวาทกรรมความเป็นไทยในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก พบ การนำเสนอชุด วาทกรรมความเป็นไทย อธิบายวาทกรรมชุดนี้ ออกเป็น 3 วาทกรรมหลัก คือ วาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน และวาทกรรมเด็กดี โดยมีกระบวนการประกอบสร้าง วาทกรรมผ่านปฏิบัติการทางภาษา ที่เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมภาครัฐ ดังตัวอย่างบทวิเคราะห์ ต่อไปนี้

5.1 วาทกรรมชายเป็นใหญ่

ใน *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก* นำเสนอวาทกรรมชายเป็นใหญ่ โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็กผู้ชายในสถาบันครอบครัวไทย มีการอธิบายปฏิบัติการวาทกรรมผ่านสถาบันสถาบันครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชายผ่านระบบสถาบันครอบครัวที่มีชายเป็นใหญ่ตามสังคัมปิธาธิปไตย ผ่านทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา คือ ปู่ ตา อา พ่อ น้ำ พี่ชาย ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2535, น. 30) กล่าวว่า แนวคิดที่สำคัญที่ทำให้ความเป็นใหญ่แก่ผู้ชาย เป็นอำนาจของผู้ชายในทางสถาบันครอบครัว สังคมอุดมการณ์ ระบบการเมือง ซึ่งผู้ชายสามารถใช้อำนาจกดดันโดยตรงผ่านพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ภาษา ขนบธรรมเนียม การศึกษา สำนวนโวหาร โดยผู้หญิงจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย บทวิเคราะห์ที่ยกมาวิเคราะห์เป็นเนื้อเรื่องในวรรณกรรมชุด *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก* เล่มที่ 2 ตอนที่ 36 ตอน *การเรียนหนังสือของเด็กผู้หญิง* และเล่มที่ 3 ตอนที่ 31 ตอน *เข้าทำงาน* ที่นำเสนอให้เห็นถึงโอกาสการเรียนรู้หนังสือของเด็กผู้ชายที่มีมากกว่าเด็กผู้หญิง และเด็กผู้หญิงมักถูกกรอบคิดทางสังคัมไพท์กำหนดบทบาทและตามค่านิยมของสังคัมไพท์ เป็นวาทกรรมกระแสหลักว่าเด็กผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือสูง เพราะในที่สุดต้องไปเป็นภรรยาและแม่ของลูกเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ตอนที่ 36 ตอน *การเรียนหนังสือของเด็กผู้หญิง* ตัวบทบรรยายให้เห็นวาทกรรมความเป็นไทย ผ่านปฏิบัติการทางภาษาที่มีการปลูกฝังค่านิยมตามกรอบคิดสังคัมไพท์ที่สั่งสอนมานานที่ว่า การเป็นเด็กผู้หญิงนั้นไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือสูง เพราะไม่มีประโยชน์ การเป็นผู้หญิงต้องเก่งกาจเรียนเพื่อฝึกปฏิบัติ การเป็นแม่บ้านที่ดีมากกว่าการเรียนหนังสือ ทั้งนี้ถ้าผู้หญิงเรียนหนังสือสูงจะทำให้ใจแตก พ่อแม่ที่ไม่มีเงินจึงไม่นิยมส่งเด็กผู้หญิงไปเรียนหนังสือ ส่วนเด็กผู้ชายหากไม่ไปเรียนในสถาบันทางการศึกษาก็สามารถเรียนกับพระที่วัดได้ จึงนิยมให้เด็กผู้ชายเรียนหนังสือสูงเพราะจะได้เป็นผู้นำสถาบันครอบครัว ดังข้อความต่อไปนี้

...ในสมัยก่อนผู้คนที่อ่านเขียนหนังสือได้มีน้อยมาก ส่วนมากเป็นข้าราชการ ขวานาหรือคนพื้น ๆ หายาก เพราะไม่ค่อยจะมีโรงเรียนให้เรียน ต้องอาศัยเรียน กับพระตามวัด ซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาของเด็กผู้ชายเท่านั้น ทั้งผู้คนที่ไม่ค่อยจะเห็นประโยชน์ของการเรียนหนังสือกันนัก จึงไม่นิยมส่งลูกหลานให้เล่าเรียนหนังสือ ยิ่งลูกผู้หญิงแล้วพ่อแม่เห็นว่าไม่จำเป็นเลย สมควรจะอยู่บ้านทำงานบ้านดีกว่า โตอีกหน่อยเป็นสาวก็แต่งงานมีลูกไปต้องไปทำงานบ้านให้สามีและเลี้ยงลูกแล้ว ถ้าให้เล่าเรียนหนังสือจะทำใจให้แตก เขียนจดหมายถึงผู้ชายหรือที่เรียกกันว่า ‘เพลงยาว’ ผู้ชายเขียน ผู้หญิงเขียนตอบไป ผู้หญิงจึงไม่ได้เล่าเรียนชายอย่างเด็กผู้ชาย อย่างดีเรียนเองในบ้าน พอเขียนชื่อ สกุลตัวเองได้เท่านั้น

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 2 ตอนที่ 36 การเรียนหนังสือของเด็กผู้หญิง, 2552, น. 184)

บทบรรยายที่ยกมา นำเสนอวาทกรรมความเป็นไทย ผ่านค่านิยมของสังคมไทยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์หรือช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ว่าการศึกษาที่สถาบันครอบครัวส่วนใหญ่ส่งเสริมเฉพาะเด็กผู้ชายและถ้าไม่เรียนในสถาบันทางการศึกษาก็มักเรียนกับพระที่วัด เป็นการผลิตวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยปลูกฝังแนวคิดความเป็นชาย ว่าเด็กผู้ชายต้องเรียนหนังสือให้สูงเพื่อเป็น “เจ้าคนนายคน” หรือเน้นการรับราชการเพื่อสร้างระบบอาชีพที่ปลูกฝังให้แก่เยาวชนมาถึงยุคหลัง ส่วนผู้หญิงถูกค่านิยมของสังคมไทยกำกับว่าต้องมีบทบาทหน้าที่ดูแลคนในสถาบันครอบครัวตั้งแต่พ่อ แม่ สามี ลูก และญาติ ๆ ในบ้าน อันเป็นการนำเสนอสังคมไทยที่อาศัยในลักษณะสถาบันครอบครัวใหญ่และอยู่กันแบบสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งที่มาจากกรอบคิดทางสังคมไทย เป็นการผลิตซ้ำการสั่งสอนจากสถาบันการปกครอง ผ่านสถาบันทางการศึกษา และสถาบันครอบครัว และถ่ายทอดถึงลูกหลานเพื่อให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงที่มักถูกสอนให้ถือปฏิบัติตามค่านิยมของสังคม เช่น เก่งงานบ้านงานเรือน เก่งการดูแลปฏิบัติผู้อื่น ขยัน ประหยัด และต้องเชื่อฟังการตัดสินใจตามระบบสถาบันครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่

หากไม่ปฏิบัติตามค่านิยมมักถูกมองว่าเป็นสถาบันครอบครัวที่ไม่ได้ถ่ายทอดค่านิยมสู่ลูกหลานมักเกิดการเปรียบเทียบลูกหลานกับสถาบันครอบครัวที่มีการปฏิบัติตามกฎของสังคมไทย ทั้งนี้ถ้าเด็กผู้หญิงเรียนหนังสือมักถูกวิพากษ์จากสังคมว่าไม่เป็นกุลสตรีถ้ารู้หนังสือมาก ๆ สามารถเขียนหนังสือได้ อาจทำให้ใจแตกได้ เด็กผู้หญิงจะไม่ยอมรับค่านิยมของสังคมไทยในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ที่สอนให้เด็กผู้หญิงไม่ควรเรียนหนังสือสูง เพราะถ้าเรียนหนังสือสูงแล้ว พ่อ แม่จะปกครองจะควบคุมพฤติกรรมลูกสาวได้ยาก สังคมไทยจึงกำหนดคุณค่าของผู้หญิงไทยตามกรอบชายเป็นใหญ่ คือ ผู้หญิงต้องเป็นกุลสตรี เป็นแม่ศรีเรือน เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลสถาบันครอบครัวจึงจะได้รับการยอมรับจากสังคม และเมื่อเทียบกับเด็กผู้ชาย ผู้หญิงจึงมีโอกาสเรียนรู้น้อยกว่าผู้ชาย เป็นการตอกย้ำ/ผลิตซ้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน ผ่านกรอบคิดของสังคมไทย โดยปฏิบัติการทางภาษาผ่านสถาบันครอบครัวอย่างแยบยล โดยสังคมอาจไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะว่าเมื่อทุกคนปฏิบัติร่วมกันและถือว่าเป็นเรื่องปกติของทุกสถาบันครอบครัว โดยไม่มีการตั้งคำถามหรือเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นผิดปกติ แต่ขณะเดียวกันหากถ้าสถาบันครอบครัวใดเด็กผู้หญิงอยากเรียนหนังสือกลับกลายเป็นเรื่องผิดปกติในสังคม ดังเล่มที่ 3 ตอนที่ 31 ตอนเช้าทำงาน มีการนำเสนอตัวละครคุณยายยังเป็นเด็กที่กล่าวว่าคุณยายอยากเรียนหนังสือ แต่มีคำพูดของผู้ปกครองที่ว่า “จะเรียนกันไปถึงไหนแม่คุณอีกหน่อยก็จะต้องไปเลี้ยงลูก จะไปเป็นขุนน้ำขุนนางก็ไม่ได้” (ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560, น. 173-174) จึงเป็นการตอกย้ำค่านิยมและผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นไทยตามกระแสหลัก ที่มองว่าเด็กผู้หญิงไม่ต้องเรียนหนังสืออันเป็นเรื่องปกติของสังคม และในสังคมไทยต่างยอมรับที่เด็กผู้ชายต้องเรียนหนังสือสูงหรือเรียนตามระบบทางสังคมต้องสอดรับการเข้ารับราชการและทำงานในบทบาทหน้าที่บริหารงานในหน่วยงานราชการไทย ดังตัวอย่างที่ 2 ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 เล่มที่ 3 ตอนที่ 31 ตอนเช้าทำงาน เป็นการนำเสนอวาทกรรมชายเป็นใหญ่อย่างชัดเจน เนื่องจากสังคมยอมรับให้เด็กผู้ชายต้องเรียนหนังสือสูงเพื่อจะได้ทำงานในระบบราชการ ส่วนเด็กผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือ เพราะอาชีพรับราชการแคมีผู้ชาย ดังคำกล่าวที่ว่า “โตขึ้นได้เป็นเจ้าคนนายคน” หมายถึง การเข้ารับราชการตามระบบราชการไทย ตัวบทที่ยกมานี้

เน้นย้ำว่าทกรรมชายเป็นใหญ่และค่านิยมที่ผู้ใหญ่มักสั่งสอนลูกหลาน โดยเฉพาะผู้ชายให้ตั้งใจเรียน เพื่อมีโอกาสเข้าทำงานรับราชการ เพราะสังคมเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติทางสังคม แต่ขณะเดียวกัน ไม่นิยมให้ผู้หญิงเรียนหนังสือ เน้นให้เป็นแม่บ้านดูแลคนในสถาบันครอบครัวเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ๆ เคยได้ยินได้ฟังผู้เฒ่าผู้แก่พร่ำพูดให้พร เด็ก ๆ ว่า “ขอให้โตขึ้นได้เป็นเจ้า ได้เป็นขุนน้ำ ขุนนาง ได้เป็นเจ้าคน นายคนเถิด ผู้เฒ่าผู้แก่จะ ได้อาศัยพึ่งใบบุญบ้าง” แล้วก็ยกมือขึ้นไหว้ เมื่อเห็นพวกคุณอาเด็ก ๆ พี่ ๆ ผู้ชายกำลังทำการบ้านเขียนหนังสืออยู่ ก็มักจะพูดว่า “เขียนให้สวย ๆ นะพ่อคุณ โตขึ้นจะได้ ทำงานสบาย ๆ เป็นอาลักษณ์เขียนหนังสือ”...

...คนเฒ่าคนแก่มักสรรเสริญที่เห็นเด็กผู้ชายเรียนหนังสือ แต่กลับ ค่อนขอดเมื่อเห็นเด็กผู้หญิงเรียนหนังสือว่า “จะเรียนกันไปถึงไหนแม่คุณ อีกหน่อยก็ต้องเลี้ยงลูก จะไปเป็นขุนน้ำขุนนางก็ไม่ได้” คุณยายถึงได้ น้อยใจคำพูดอย่างนี้ เริ่มกีดกันตั้งแต่เด็ก ๆ เลย แล้วพ่อแม่ก็เลยพลอย เห็นดีเห็นงามไปด้วย จึงไม่ได้รับการศึกษาทั้ง ๆ ที่มีหัวดีกว่า หรือเท่าเทียมกัน...

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 3 ตอนที่ 31 เข้าทำงาน, 2552, น. 173-174)

บทบรรยายที่ยกมา เน้นย้ำว่าทกรรมชายเป็นใหญ่และค่านิยมของสังคมไทยที่สนับสนุน เด็กผู้ชายให้เรียนหนังสือสูง ๆ ดังข้อความที่ว่า “เขียนให้สวย ๆ นะพ่อคุณ โตขึ้นจะได้ทำงานสบาย ๆ เป็นอาลักษณ์เขียนหนังสือ” และการใช้ข้อความตรงกันข้ามที่สอนเด็กผู้หญิงที่ว่า “จะเรียนกันไปถึงไหน แม่คุณ อีกหน่อยก็ต้องไปเลี้ยงลูก จะไปเป็นขุนน้ำขุนนางก็ไม่ได้” จึงตอกย้ำว่าทกรรมชายเป็นใหญ่ ที่เป็นค่านิยมของสังคมไทยตั้งแต่ยุคอดีตถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงอำนาจของคนในสถาบันครอบครัว ที่ผู้ปกครองยกย่องความเป็นชายตั้งแต่เด็ก ๆ ในตัวบทยังได้สร้างตัวละครคุณยายเมื่อยังเด็ก

ให้มีความรู้สึกน้อยใจที่เห็นว่าเด็กผู้หญิงบางที่มีสติปัญญาดีกว่าเด็กผู้ชายแต่กลับขาดโอกาสในการศึกษา แต่ในตัวตนไม่ได้อธิบายถึงความสำคัญของการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิง วรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวได้ว่าจึงตอกย้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่และอธิบายปฏิบัติการทางการผลิต วาทกรรมตามค่านิยมของสังคมไทยที่ลูกผู้หญิงเป็นเพียงช่างเท้าหลังและเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ สถาบันครอบครัวและตามค่านิยมของระบบทางสังคมไทยเท่านั้น กล่าวโดยสรุปตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมชายเป็นใหญ่ และมีการโต้ตอบวาทกรรมกระแสหลักที่กล่าวถึงสังคมมักไม่ให้ความสำคัญหรือส่งเสริมให้ลูกผู้หญิงศึกษาระดับสูง เพราะมองว่าลูกผู้หญิงในที่สุดต้องไปเป็นแม่ศรีเรือน ไม่จำเป็นต้องศึกษาสูงเหมือนกับเด็กผู้ชาย ข้อความในตัวตนที่คุณยายเมื่อยังเด็กกล่าวนั้นจึงเป็นกระแสรองที่ได้กลับวาทกรรมกระแสหลักตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดชายเป็นใหญ่เน้นให้ความสำคัญกับลูกผู้ชายมาตั้งแต่วัยเยาว์ ส่วนลูกผู้หญิงเน้นกลับลดความสำคัญด้านการศึกษา ดังนั้นวาทกรรมเด็กดีและวาทกรรมแม่ศรีเรือน จึงเป็นการเน้นย้ำอำนาจชายเป็นใหญ่ตามกระแสหลักทางสังคมไทย เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันครอบครัวที่บิดาเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ที่สังคมไทยช่วงรัตนโกสินทร์ยังไม่นิยมส่งเสริมลูกผู้หญิงให้ศึกษาระดับสูง ทั้งนี้ความปกติทางสังคมไทยที่กำหนดขึ้นนี้ กลับส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงทางสังคมในเวลาต่อมา

5.2 วาทกรรมแม่ศรีเรือน

ใน เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก นำเสนอวาทกรรมแม่ศรีเรือน โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็กผู้หญิงเพื่อโตขึ้นเป็นแม่ศรีเรือน การปฏิบัติการทางวาทกรรม คือ เด็กผู้หญิงต้องฝึกหัดงานบ้านการเรือนให้ดีเพื่อโตขึ้นจะได้เป็นแม่ศรีเรือน ความหมายของแม่ศรีเรือน คือ ผู้หญิงที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมในการเป็นภรรยา โดยมีหน้าที่ปรนนิบัติสามีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นมารดาผู้อบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูบุตร อีกทั้งยังต้องทำหน้าที่เป็นแม่ครัวในการดูแลอาหารการกินของสมาชิกในสถาบันครอบครัวไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ผู้หญิงคนใดที่สามารถปฏิบัติหน้าที่นี้ได้เยี่ยมและครบครันจะได้รับการยกย่องว่าเป็นแม่ศรีเรือน (ปจจารย์ ช่วบุญ, 2561, น. 127) ตัวบทที่ยกมาเป็นเนื้อเรื่อง ในเล่ม 1 ตอนที่ 2 ตอนแม่บ้าน และ เล่ม 2 ตอนที่ 11 ตอนแม่ศรีเรือน ที่นำเสนอให้เห็น

ความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิง และความเป็นผู้หญิงมักถูกรอคิดทางสังคมไทยที่เป็น
วาทกรรมกระแสหลักว่า ลูกผู้หญิงต้องฝึกความเป็นแม่ศรีเรือน เก่งงานบ้านงานเรือน ประหยัด
เพราะต้องเป็นผู้ดูแลสมาชิกในสถาบันครอบครัว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 เล่มที่ 1 ตอนที่ 2 *ตอนแม่บ้าน* เป็นการอธิบาย คุณแม่ของคุณยายได้สั่งสอน
คุณยาย เพื่อฝึกหัดความเป็นแม่ศรีเรือนผ่านปฏิบัติการทางภาษาที่ฟังเรื่องเล่าปลูกฝังค่านิยมที่ว่า
เด็กผู้หญิงต้องฝึกทำงานบ้านงานเรือนให้เรียบร้อยและประหยัด เพราะจะได้มีกินมีใช้อยู่สบาย
เมื่อโตขึ้นสามารถเลี้ยงสมาชิกในบ้านและสามีได้ ดังข้อความต่อไปนี้

...วันหนึ่งคุณแม่ของคุณยายพาไปเยี่ยมเพื่อน เมื่อคุณยายเข้าไป
ในบ้านก็กวาดสายตาดูในบ้านแล้วชอบใจมาก เพราะบ้านนี้สะอาดมาก
จริง ๆ...คุณแม่กระซิบกับคุณยายว่า “บ้านนี้เขาสะอาดมากให้คุณเป็น
ตัวอย่าง ลูกผู้หญิงต้องละเอียดลออและเอาอย่างนี้ จึงจะดี แล้วยังมี
อะไร ๆ ดี ๆ อีกหลายอย่างที่เดียว”

[...]

...คุณป้าคนนี้มีลูกมากมาย ขนาดเดียวกับคุณยายก็มี แต่งตัว
สะอาดทุกคนและเรียบร้อย ลูกสาวของคุณป้าคนหนึ่งคุยระหว่างแกะ
เม็ดมะขามว่า “คุณแม่ฉันทำอะไรเองทุกอย่าง ไม่ค่อยได้ซื้อ หน้าที่มี
ผลไม้อะไรมาก ๆ ก็จะต้องเก็บตุนไว้เพื่อเวลาหมดหน้าเสมอ...ไม่ปล่อยให้
อะไรให้เสียเปล่าได้เลย”

[...]

...เมื่อลากลับแล้ว คุณแม่ของคุณยายบอกว่า “เห็นไหมเล่าลูก ว่า
บ้านนี้เขาเป็นแม่บ้านที่ดียังไง เขาจึงได้มีกินมีใช้สุขสบาย เงินทองไม่
รั่วไหล ทั้ง ๆ ที่เดิมไม่ได้เป็นคนมั่งมีมาก่อนเลย ลูกก็มากมาย เอาไว้เป็น
ตัวอย่างนะ” แล้วคุณยายก็รับคำและในใจก็คิดว่า อยากมาเที่ยวที่บ้านนี้
อีกจริง ๆ...

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1 ตอนที่ 2 แม่บ้าน, 2560, น. 13-15)

บทบรรยายและบทสนทนาระหว่างคุณแม่และคุณยายเมื่อยังเด็กที่ยกมา เป็นการนำเสนอ วาทกรรมแม่ศรีเรือน โดยตัวละคร คุณแม่ของคุณยายอธิบายผ่านกรอบคิด ค่านิยมของสังคมไทย คุณยายเมื่อยังเด็กได้ซึมซับและยึดถือกับการสั่งสอนเด็กผู้หญิงให้เป็นไปตามขนบแม่ศรีเรือน เพื่อปลูกฝัง ผู้หญิงให้เป็นแม่บ้านที่ดีต้องได้รับ การสั่งสอนคุณแม่หรือผู้ใหญ่ แม่ของคุณยายสอนคุณยายว่า “บ้านนี้เขาสะอาดมาก ให้ดูเป็นตัวอย่าง ลูกผู้หญิงต้องละเอียดลออและเอาอย่างนี้ จึงจะดี...” “เห็นไหมแล้วลูก ว่าบ้านนี้เขาเป็นแม่บ้านที่ดียังไง เขาจึงได้มีกินมีใช้สุขสบาย...เอาไว้เป็นตัวอย่างนะ” เป็นการผลิตวาทกรรมแม่ศรีเรือน ที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยปลูกฝังแนวคิด ความเป็นแม่ศรีเรือนว่า ด้วยเด็กผู้หญิงต้องเรียนรู้เนื้อหาของงานบ้านงานเรือนจากแม่บ้านที่ดีเพื่อให้วันหลังมีกินมีใช้อยู่สบาย เป็นการผลิตซ้ำการสั่งสอนจากสถาบันการปกครอง ผ่านสถาบันการศึกษา และส่งต่อมายังสถาบัน ครอบครัว และถ่ายทอดถึงลูกหลานให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ผู้หญิง เด็กผู้หญิงต้องถือปฏิบัติตาม ค่านิยมของสังคม เช่น แต่งกายสะอาด เรียบร้อย เก่งงานบ้านงานเรือน ประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้าน สอดคล้องกับค่านิยมที่รัฐบาลปลูกฝังให้แก่สตรี หลักสูตรการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 6 ให้วิชาจรรยา ของผู้หญิงในระดับมัธยมศึกษามีหลักการและเนื้อหาแตกต่างจากของเด็กผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด โดยอาศัยความสำคัญ 3 อย่าง คือ ครอบตน ครอบคน และครองสมบัติ เด็กผู้หญิงยึดหลักการเป็น แม่บ้านแม่เรือนที่ดีเป็นหลัก ให้มีกิริยามารยาทสมกับเป็นผู้ดี ให้ได้ชื่อว่าเป็นคนงามกิริยา สมแก่ชาติ ที่เป็นสตรี (จิตตมาศ จิระสถิตย์พร, 2560, น. 44) เป็นการตอกย้ำ/ผลิตซ้ำวาทกรรมแม่ศรีเรือนผ่าน กรอบคิดทางสังคมไทย ใช้การปฏิบัติการทางภาษาผ่านสถาบันสถาบันครอบครัว โดยสังคมไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คุณยายถูกสั่งสอนจากคุณแม่ด้วยมีแบบอย่าง คือ คุณป้าเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี ตามขนบสังคมไทยและคุณยายรับค่านิยมนั้นมาอย่างเต็มใจโดยที่อยากไปบ้านคุณป้าอีกครั้ง จึงเป็นการ อธิบายผ่านปฏิบัติการทางภาษาว่าด้วยการยินยอมและสืบต่อค่านิยมดังกล่าว อีกตอนที่นำเสนอ วาทกรรมแม่ศรีเรือน นอกจากต้องแต่งกายสะอาด ประหยัดแล้ว ยังต้องรู้จักหารายได้เพิ่มให้สถาบัน ครอบครัวด้วย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 เล่มที่ 2 ตอนที่ 11 *ตอนแม่ศรีเรือน* ตัวบทอธิบายบทบาทที่ดีของแม่ศรีเรือนผ่านปฏิบัติการทางภาษาที่ปลูกฝังค่านิยมที่ว่าแม่ศรีเรือนต้องประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้าน ต้องมีวิธีหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว หากแม่ศรีเรือนบ้านไหนรู้จักบริหารจัดการเงินและวิธีหารายได้เพิ่มได้ บ้านนั้นจะไม่เดือดร้อน เพราะมีแม่ศรีเรือน ที่ดีคอยจัดการในบ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ทรัพย์สมบัติเหล่านี้จะกองเจยหรือหมดไปก็อยู่ที่ภรรยาผู้เป็นแม่บ้าน คนไทยสมัยก่อนมีลูกมาก อย่างคุณยายเองก็มีน้องมาก ช้าง ๆ บ้านคุณยายมีลูก ๑๐ คน...

[...]

...คุณย่าของคุณยายนั้น นอกจากเย็บสบงจีวรพระ ทำพุ่มดอกไม้เข้าพรรษาส่งตามร้านขายเครื่องบวชแล้วก็ยังขายขนมจิ้นน้ำยา...ตามแต่ใครจะมีวิชาอะไรติดตัวมาบ้าง...ขายของแบบไม่ต้องขนขึ้นบ้านก็ได้กำไรแล้วก็มีเรือขายปลีกมากก็ดวงใสเรือได้กำไรทันที...

[...]

...แม่ศรีเรือนสมัยก่อนนี้นับว่าเก่งมาก ที่ประหยัดทุกวิถีทางแล้วยังรู้จักทำมาหากินเพิ่มพูนรายได้อีก

[...]

...ในสมัยก่อนผู้หญิงไม่มีโอกาสได้รับราชการหรือทำงานตามบริษัทอย่างผู้ชาย บางคนก็ยังอ่านเขียนไม่ได้ด้วยซ้ำไป ยังใช้ปูนหรือดินสอพองขีด ๆ ตามกระดานข้างฝาหรือเสาเรือนทำบัญชีสินค้าได้จรรยาแล้วก็แล้วกันงานอิสระชนิดนี้ผู้ชายไทยเราออกจะไม่ชอบทำเอาที่เดียวหาว่าต่ำช้าบ้างไม่เหมาะสมกับชาติตระกูลบ้างแต่ผู้หญิงไทยไม่ได้คิดอย่างนั้น บางคนหาเงินได้มากกว่าสามีเสียอีก...

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 2 ตอนที่ 11 แม่ศรีเรือน, 2552, น. 57-60)

ตัวอย่างที่ยกมา เนื้อหานำเสนอวาทกรรมแม่ศรีเรือนที่อธิบายผ่านค่านิยมของสังคมไทย ที่คาดหวังว่าผู้หญิงต้องรู้จักการบริหารจัดการ การบริหารการเงิน และมีวิธีหารายได้เสริมให้กับครอบครัว ผู้หญิงสมัยก่อนไม่มีโอกาสได้รับราชการและการทำงานกับบริษัทเหมือนผู้ชาย ความเป็นแม่ศรีเรือนจึงต้องมีหลักคิดในการบริหารค่าใช้จ่ายภายในบ้านเพื่อให้สมดุลกับรายรับ ตัวบววรรณกรรม ทำให้เห็นถึงการกำหนดบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่ศรีเรือนและการกำหนดบทบาททางสังคมของผู้ชายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเพราะผู้ชายสามารถรับราชการ มีรายได้ประจำและทำงานบริษัทที่มีรายได้หลัก ในการคาดหวังความเป็นแม่ศรีเรือนของสังคมไทยตามวาทกรรมแม่ศรีเรือนนี้ จึงไม่ใช่เป็นเพียงแม่ศรีเรือนที่ดีของสามีและครอบครัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพฤติกรรมการดำเนินชีวิต การบริหารจัดการ และการบริหารรายรับรายจ่ายของครอบครัว และยังต้องหาวิธีเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง เพื่อสนับสนุนสามีตามวาทกรรมแม่ศรีเรือนของสังคมไทย ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องมีทักษะต่าง ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อโตขึ้นสามารถดูแลสมาชิกครอบครัวได้ โดยแม่ศรีเรือนต้องมีคุณสมบัติ ประหยัด หารายได้จุนเจือครอบครัว ดูแลสมาชิกในครอบครัวจะได้รับการยกย่องว่าเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี ตรงข้ามกับผู้ชายที่ถูกฝึกฝนมาตั้งแต่เด็กให้มีหน้าที่เรียนหนังสือเพื่อสอบเข้ารับราชการ และปลูกฝังว่าการเข้ารับราชการจะทำให้ชีวิตไม่ลำบากและยังถูกปลูกฝังว่าอาชีพรับจ้างอื่น ๆ เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ ดังนั้นวาทกรรมแม่ศรีเรือนจึงเป็นวาทกรรมหลักของสังคมไทยที่ต้องการให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติพื้นฐาน ได้แก่ แต่งกายสะอาด เรียบร้อย เก่งงานบ้านงานเรือน ประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้าน อันเป็นค่านิยมของสังคมไทยที่มุ่งหวังให้ผู้หญิงมีลักษณะที่ดีในการดูแลสมาชิกครอบครัวภายใต้วาทกรรมชายเป็นใหญ่ที่เน้นอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้ชาย ทั้งนี้อำนาจทางเศรษฐกิจของผู้ชายที่ได้รับการศึกษาสูง มีโอกาสรับราชการและทำงานตามบริษัทได้ แต่ฐานะผู้หญิงในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นยังทำไม่ได้ ดังนั้นวาทกรรมแม่ศรีเรือนจึงเป็นวาทกรรมกระแสหลักที่สังคมไทยคาดหวังความเป็นหญิงที่สนับสนุนความเป็นชายตามค่านิยมของสังคมไทย ผู้หญิงจึงมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าผู้ชายและมีบทบาทในการส่งเสริมอำนาจของผู้ชาย และยิ่งปลูกฝังคุณค่าความเป็นแม่ศรีเรือนที่ดีที่ต้องดูแลสมาชิกครอบครัวให้ดีและเป็นเกียรติต่อวงศ์ตระกูล

5.3 วาทกรรมเด็กดี

ใน *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก* นำเสนอวาทกรรมเด็กดี โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็ก และในสถาบันสถาบันครอบครัวยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติที่สำคัญของเด็ก คือ เด็กต้องเรียบร้อย มารยาทดี ใส่ใจต่อการเรียน และสำนึกบุญคุณของผู้มีพระคุณ ตัวบทที่ยกตัวอย่างมานำเสนอ วาทกรรมเด็กดี คือ คุณตาเมื่อยังเด็กแม่ของคุณตาได้อบรมสั่งสอนให้คุณตาเชื่อฟังคำสั่งสอนของคุณตา คุณยาย คุณปู่ คุณย่า คุณพ่อ คุณแม่ คุณอา คุณน้า และรวมถึงคนรับใช้เพราะทุกคนเป็นผู้ใหญ่ที่มีบทบาทในการให้คำแนะนำแก่เด็ก บทวิเคราะห์ที่ยกมาเป็นเนื้อเรื่องใน *เล่มที่ 1 ตัวอย่างที่ 1 ตอนที่ 39 ตอนไม่เรียว และเล่มที่ 2 ตอนที่ 15 เด็กในบ้าน* ได้นำเสนอให้เห็นถึงเด็กต้องฝึกพฤติกรรมเพื่อฝึกให้เป็นเด็กดี ดังบทวิเคราะห์ ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ตอนที่ 39 ตอนไม่เรียว ตัวบท นำเสนอให้เห็นถึงบทบาทผู้ใหญ่ที่ต้องสั่งสอนเด็กให้เป็นเด็กดี มีพฤติกรรมที่ดีทั้งอยู่ในบ้านและอยู่ในโรงเรียน ดังนี้

ตัวบทอธิบายฉากโรงเรียนของไทยที่มีวิธีการกำหนดยกเลิกนักเรียนไม่ให้ดี เพื่อเป็นเด็กดี โดยครูเป็นผู้จัดการความประพฤติของนักเรียน โรงเรียนมีทางกระเบนแขวนไว้ข้างฝาหรือมีแขนงไม้ไผ่ไว้เพื่อให้นักเรียนที่ทำผิดถ้าใครทำผิดร้ายแรงจะถูกเขียนด้วยหางกระเบนหรือถ้านักเรียนมาโรงเรียนสายจะถูกตีด้วยไม้บรรทัด ผู้ปกครองเป็นห่วงเด็กถูกตีแรงจึงมักใช้ผ้าหนาๆ รองกันให้เด็ก ๆ ก่อนมาโรงเรียนเมื่อถูกตีจะได้ไม่เจ็บ แต่หากครูจับได้ว่ามีการรองกันป้องกันการตีก็จะเปลี่ยนที่ตีเพื่อลงโทษตามกฎหมายบ้านของสังคมไทยผู้ปกครองมีการจัดการนักเรียนถ้าเด็กทำผิดจะถูกตีเช่นกัน บางที่เด็กกลัวก็วิ่งหนีแต่ยิ่งหนีก็ยิ่งถูกตีหนักขึ้นอีก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (1)

...เมื่อพี่ชายจะถูกตี คุณตาได้รับคำสั่งให้ไปหาไม้มาให้ คุณตาส่งสาร พี่ชายจึงทำ เป็นหาไม่ได้...คุณแม่จึงออกไปหาเอาเองแล้วเลยตีเสียทั้งคู่ โทษฐานช่วยเหลือพี่ชายไม่ให้ถูกตี
(เมื่อคุณตาคุนยายยังเด็ก เล่มที่ 1 ตอนที่ 39 ไม้เรียว, 2560, หน้า 186)

ตัวอย่าง (2)

คุณอาคนเล็กชอบไปโรงเรียนสาย จึงถูกครูตีทุกวันด้วยไม้บรรทัด ครูชู้ถ้ำมาสายอีกคราวนี้จะถูกตีด้วยไม้เรียวที่ข้างฝา แม่ของคุณอาส่งสาร ลูกชายมาก จึงทำหมอนเย็บเป็นพิเศษใส่ในกางเกงให้ไปโรงเรียน คุณอา ถูกตีแล้วยังทำหัวเราะแถมยังส่งก้น ให้ตี ครูสงสัยจึงคลำดูจับได้ว่าใส่ หมอน จึงเปลี่ยนมาตีที่น่องแทน

(เมื่อคุณตาคุนยายยังเด็ก เล่มที่ 1 ตอนที่ 39 ไม้เรียว, 2560, หน้า 187)

จากเหตุการณ์ที่ยกมาเป็นการอธิบายให้เห็นถึงครอบครัวของสังคมไทยในสมัยก่อน โดยเฉพาะ กฎระเบียบของโรงเรียนที่มีระเบียบและมาตรการในการลงโทษเด็กนักเรียนที่ทำผิดวินัยหรือไม่เป็นไปตามระเบียบวินัย ครูหรือผู้ใหญ่ในครอบครัวมักแสดงอำนาจในการปกครองเด็กในการปกครองเพื่อไม่ให้ผิดวินัย โดยการใช้ไม้เรียวและหางกระเบนหรือไม้บรรทัดตีกันเด็กเพื่อให้หลบจำ เป็นไปตามสำนวนไทยที่ว่า “รักเด็กให้ผูก รักลูกให้ตี” เพราะการตีคือการสั่งสอนให้หลบจำและป้องกันไม่ให้เด็กมีพฤติกรรมแบบนั้นอีก ทั้งนี้การอธิบายถึงการสร้าง วาทกรรมความเป็นเด็กดีจึงเป็นวาทกรรมที่ผู้ใหญ่ที่มีอำนาจเป็นผู้กำหนดบทลงโทษให้กับเด็ก และหากครอบครัวใดต้องการให้ลูกหลานมีพฤติกรรมตาม วาทกรรมเด็กดี จึงต้องตีเพื่อให้เด็กจดจำและไม่ทำผิดอีก

ตัวอย่างที่ 2 เล่มที่ 2 ตอนที่ 15 ตอนเด็กในบ้าน ตัวบทยอธิบายเหตุการณ์ ที่ลูกของคนรับใช้ในบ้านของคุณปู่ของคุณตาครั้งเมื่อคุณตายังเด็ก คุณปู่ของคุณตามักส่งเสริมลูกหลานคนรับใช้ในบ้านให้มีสถานะทางสังคมดีขึ้น โดยได้สนับสนุนเด็กผู้ชายเรียนหนังสือและเมื่อสำเร็จการศึกษาช่วยหางานในตำแหน่งที่ดีให้ทำ ลูกหลานของคนรับใช้เหล่านั้นจึงกลับช่วยงานที่บ้านของคุณปู่ของคุณตาอย่างสม่ำเสมอ ส่วนเด็กผู้หญิงที่เป็นลูกของคนขับรถเป็นเด็กที่ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่มาก ได้เรียนรู้และฝึกทักษะงานบ้านจากผู้ใหญ่ สุดท้ายได้เป็นคุณนายแต่งงานกับผู้มีฐานะและมีครอบครัวที่ดี ตัวบทยนี้จึงเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมเด็กดีที่ว่า เด็กต้องสำนึกบุญคุณผู้ใหญ่หรือผู้มีพระคุณที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลยอมคับขัน โดยให้ความเคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่ และขยัน หากเด็กได้ผ่านการอบรมจากการสั่งสอนและการแนะนำด้านการใช้ชีวิตจากผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จ เด็กเหล่านั้นโตขึ้นมักประสบความสำเร็จในชีวิตดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (1)

...คุณหลวงเล่าว่า “ผมเป็นเด็กในบ้านนี้ ช่วยทำงานแล้วก็ต้องไปเรียนหนังสือตอนกลางวัน คุณปู่ของคุณหนูเห็นว่าผมมีสมองดี สมควรจะเรียนต่อ ให้เวลาทำการบ้านท่องหนังสืออีกด้วย ท่านมีพระเดชพระคุณต่อผมมาก เมื่อได้ร่ำเรียนจบแล้ว นับว่าคุณปู่ท่านยังกรุณาช่วยจัดให้ไปสมัครเข้าทำงานจนได้มีตำแหน่งการงานดี ๆ...คุณแม่เล่าว่าเด็กในบ้านอย่างคุณหลวงนี้ ระลึกถึงบุญคุณผู้ที่ซบเลี้ยงและให้ร่มไม้ชายคาจนตลอดชีวิต รักและยกย่องลูก ๆ หลานของคุณปู่ตลอดทั้งครอบครัว

ตัวอย่าง (2)

...เด็กผู้หญิงคนหนึ่งเป็นลูกคนชักรถ เมื่อโตขึ้นเรียนพ้ออ่านออกเขียนได้ให้รับใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ติดหน้าตามหลังไปบูรณะหรือไปวัด...คุณแม่เล่าว่า “เด็กคนนี้ใช้อะไรก็ทำ สอนครั้งเดียวก็จดจำได้ทุกอย่าง...เพราะเป็นที่เด็กชอบอยู่ใกล้ผู้ใหญ่คอยแสวงหาความรู้ชำนาญจากผู้ใหญ่ พอโตเป็นสาวก็ทำงานคล่องและเป็นคนสู้งาน มือไม่ยอมว่าง จึงได้เป็นคุณนายสบายไป ออกแขกทำกับข้าว ขนม เลี้ยงรับรองผู้ใหญ่ได้อย่างไม่มีบกพร่อง”...

(เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 2 ตอน ที่ 15 เด็กในบ้าน, 2552, น. 76-77)

ตัวอย่างที่ยกมา เป็นการอธิบายปฏิบัติการทางวาทกรรมเด็กดี ดังตัวอย่างเป็นการยกตัวอย่างเด็กชายกับเด็กหญิง ที่มีพฤติกรรมขยัน เรียนรู้ เชื่อฟังผู้ใหญ่ตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อโตขึ้นมีการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความเคารพต่อผู้ที่เคยช่วยเหลือ ตัวยกเน้นย้ำถึงเด็กดีตามวาทกรรมเด็กดีที่ว่า โดยการอธิบายว่าเด็กดีต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความขยัน อดทน เมื่อมีพฤติกรรมตามกรอบทางสังคมที่กำหนด สุดท้ายพฤติกรรมเหล่านั้นย่อมทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการใช้ชีวิต การงาน และเด็กดีเหล่านี้เป็นสร้างสถาบันครอบครัวที่อบอุ่นตามค่านิยมของสังคมไทยที่คาดหวัง ผู้ประพันธ์จึงผลิตซ้ำวาทกรรมกระแสหลักของวาทกรรมเด็กดีโดยเน้นให้เด็กต้อง มีความกตัญญูและสำนึกบุญคุณผู้ที่เคยช่วยเหลือ อีกทั้งค่านิยมในสังคมที่ยอมรับในตัวบุคคลที่มีพฤติกรรมดีดังกล่าว อันเป็นสังคมอุดมคติของสังคมไทย ทั้งนี้เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจึงมีค่านิยมจากกรอบสังคมแตกต่างกัน เด็กผู้ชายส่วนใหญ่มักได้รับการส่งเสริมเรื่องการศึกษา และปลูกฝังให้เข้ารับราชการและเน้นย้ำการเป็นเจ้าของคนส่วนเด็กผู้หญิงต้องยึดถือและปฏิบัติตามค่านิยม จารีตของสังคมไทยในความเป็นกุลสตรีและความเป็นแม่ศรีเรือน รวมทั้งต้องเก่งงานฝีมือและเป็นที่คาดหวังของครอบครัวในการดูแลสมาชิกครอบครัว ดังนั้นวาทกรรมเด็กดีจึงเป็นวาทกรรมกระแสหลักในวาทกรรมความเป็นไทยที่สังคมไทยบ่มเพาะผ่านสถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวอย่างแยก

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก พบ การนำเสนอวาทกรรมหลัก 3 วาทกรรม คือ วาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน และวาทกรรมเด็กดี โดยทิพย์วาทน์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา สร้างวาทกรรมผ่านค่านิยมของสังคมไทย โดยมีการดำเนินเรื่องผ่านผู้เล่าเรื่องและการบรรยาย เนื้อเรื่องได้สร้างตัวละครคุณตา และคุณยาย เมื่อครั้งยังเป็นเด็ก เป็นตัวละครเอกที่เป็นเสมือน ผู้สืบทอดค่านิยมของสังคมไทยตามวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในวรรณกรรม ผู้เขียนผลิตซ้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน และวาทกรรมเด็กดีผ่านการปฏิบัติการทางภาษา เช่น ข้อความที่ว่า “...ขอให้โตขึ้นได้เป็นขุนน้ำ ขุนนาง ได้เป็นเจ้าของ นายคนเถิด ผู้เฒ่าผู้แก่จะได้อาศัยพึ่งใบบุญบ้าง” “...เห็นไหมเล่าลูกว่าบ้านนี้เขาเป็นแม่บ้านที่ดียังไง เขาจึงได้มีกินมีใช้สุขสบาย...” “... แม่ศรีเรือนสมัยก่อนนี้นับว่าเก่งมากที่ประหยัดทุกวิถีทาง แล้วยังรู้จักทำมาหากินเพิ่มพูนรายได้อีก...” “...เพราะเป็นเด็กที่ชอบอยู่ใกล้ผู้ใหญ่ คอยแสวงหาความรู้ขานานจากผู้ใหญ่ พอโตเป็นสาวก็ทำงานคล่องและเป็นคนสู้งานมือไม่ยอมว่าง จึงได้เป็นคุณนายสบายไป...” จากประโยคที่ยกมานับเป็นการเน้นย้ำค่านิยมของสังคมไทยที่ปลูกฝัง การสืบทอดวาทกรรมความเป็นไทยผ่านการสั่งสอนจากสถาบันครอบครัว ในวาทกรรมชายเป็นใหญ่ ผลิตซ้ำค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับเด็กผู้ชาย โดยส่งเสริมเด็กผู้ชายให้ได้รับการศึกษาสูง ซึ่งตอกย้ำแนวคิด “การเป็นเจ้าของนายคน” และยังส่งเสริมให้เด็กผู้ชายเพื่อศึกษาเล่าเรียนแล้วต้องเข้ารับราชการเพื่อสร้างค่านิยมเจ้าคนนายคน วาทกรรมแม่ศรีเรือนเน้นการสอนให้เด็กผู้หญิง มีกิริยามารยาทตามแบบฉบับกุลสตรีไทย รู้จักทำงานบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัว รู้จักประหยัดอดออม เชื่อฟังผู้ใหญ่และตอกย้ำลูกผู้หญิงที่ไม่จำเป็นต้องศึกษาสูงเพราะสุดท้ายต้องเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวแต่เน้นการเป็นภรรยาที่ดีและแม่ที่ดี และวาทกรรมเด็กดีกำหนดกรอบทางสังคมไทย ในการสั่งสอนให้เด็กต้องกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ขยัน และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ วาทกรรมความเป็นไทย ยังมีการอธิบายความสัมพันธ์ในครอบครัว และชนชั้นทางสังคม วาทกรรมความเป็นไทยในเรื่องนอกจากเน้นวาทกรรมชายเป็นใหญ่

ที่ให้ความสำคัญกับลูกคนสุดท้องยิ่งลูกคนสุดท้องเป็นลูกชายครอบครัวนั้นยิ่งให้ความรักและความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังข้อความในตอน “ไม้เรียว” ที่ว่า “...คุณอาคนเล็กชอบไปโรงเรียนสาย...จึงถูกครูตีทุกวัน ด้วยไม้บรรทัด...แม่ของคุณอาส่งสารลูกชายมาก จึงทำหมอนเย็บเป็นพิเศษใส่ในทางเกงให้ไปโรงเรียน คุณอาถูกตีแล้วยังทำหัวเราะแถมยังส่งกันให้ตี...ครูสงสัยจึงคลำดูจับได้ว่าใส่หมอน จึงเปลี่ยนมาตีน้องแทน...” (ทิพย์วาณี สนิทวงศ์, 2560, หน้า 187) ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ของครอบครัวไทยที่ให้ความสำคัญกับลูกชายคนเล็ก ดังตอนที่ “รถของคุณอา” ความว่า “...ใครจะดูว่าคุณอาคนนี้ให้คุณปู่ได้ยืนไม่ได้ คุณปู่จะโกรธแทนหมดเพราะเป็นคนสุดท้อง อายุอ่อนกว่าหลานหลาย ๆ คน...” อันแสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เด็กผู้ชาย จะได้รับความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในครอบครัว ประเด็นนี้จึงอธิบายสังคมไทยตามวาทกรรมความเป็นไทยที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในสังคมไทย

เมื่ออธิบายการปฏิบัติทางภาษาผ่านวาทกรรมความเป็นไทยดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่าสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เป็นสังคมยุครัตนโกสินทร์ช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา กล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ดังที่ วิภาดา รัตนดิถก ภูเก็ต (2559, น. 30) อธิบายไว้ในบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทยที่ชายมีอำนาจเหนือกว่าหญิง ล้วนเป็นผลทางอุดมการณ์ที่เกิดจากการสอนสั่ง ถ่ายทอด ปลูกฝังจากผู้ใหญ่หรืออาวุโสซึ่งมีสถานภาพ อำนาจ ความรู้และประสบการณ์สูงกว่าเด็ก เป็นไปทิศทางเดียวกับสาริศา เขี้ยววง (2559, น. 271) ที่อธิบายถึงค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาที่สังคมไทยส่งเสริมให้เด็กผู้ชายศึกษาสูงกว่าเด็กผู้หญิง เพราะเป็นสังคมชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้าน ดูแลบ้าน ดังนั้นผู้ชายจึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้มากกว่าผู้หญิง เพราะสามารถรับราชการ เชิดชูวงศ์ตระกูล ดังนั้นวาทกรรมชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก จึงตอกย้ำค่านิยมของสังคมไทย ที่เน้นให้เด็กผู้ชายได้ศึกษาระดับสูงเพราะสอบเข้ารับราชการ ส่วนผู้หญิงถือว่ามิบทบาทในการดูแลครอบครัว ผู้หญิงจึงถูกค่านิยมทางสังคมไทยตอกย้ำว่า “แม่ศรีเรือน” รวมทั้งยังถูกคาดหวังจากสังคมในการผลักดันสถาบันครอบครัวทั้งสามีและลูกให้เป็นที่ยอมรับในสังคมและสนับสนุนด้านเศรษฐกิจกับการเมืองให้ฝ่ายชาย ทั้งนี้การประกอบสร้างความหมาย

ของวาทกรรมความเป็นไทยในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก กล่าวได้ว่าการนำเสนอความสัมพันธ์ที่อยู่ในสถานะต่าง ๆ ของตัวละครที่เป็นครอบครัวสายตรง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก แขนงของครอบครัว เช่น ป้า ลุง น้า อา และบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ เช่น คนรับใช้ เพื่อนบ้าน และบุคคลอื่น ๆ ดังงานของเอกลักษณ์ อนันตสมบุรณ์ (2566, น. 142) ที่อธิบายความเป็นไทยจากงานศึกษาภาพยนตร์ไทยไว้ว่า ความเป็นไทยมักให้คุณค่ากับการลำดับชั้นโครงสร้างในสังคม โดยสิ่งที่เป็นจุดร่วมของตัวละครในช่วงวัยผู้ใหญ่ คือ ทุกคนอยู่ในสถานะที่มีอำนาจมากกว่า เพราะมีวัยวุฒิ เช่น อยู่ในฐานะเป็นพ่อแม่ หรือเป็นครู อันเป็นสถานะที่ความเป็นไทยมักให้คุณค่า จึงมีอำนาจในการสั่งสอน เลือกรรหรือกำหนดสิ่งต่าง ๆ ตามกรอบทางสังคม ดังที่แนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ (Michel Foucault) ที่อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งความรู้ ความจริง และอำนาจ ว่า ผู้ใดก็ตามที่มีสิทธิกำหนดว่าสิ่งใด คือ “ความรู้” นับว่าผู้นั้นมีอำนาจในการกำหนดกรอบความคิดของสังคม เพื่อให้สังคมเห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกัน (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2548 น. 1) ดังนั้น ผู้หญิงตามค่านิยมของสังคมไทย จึงให้คุณค่าผู้หญิงตามกรอบของแม่ศรีเรือน โดยให้ผู้หญิงตระหนักในคุณค่าความเป็นสตรี เห็นคุณค่าตนเองในบทบาทแม่ศรีเรือน ในอดีตถ้าหากผู้หญิงใดคิดนอกกรอบ เช่น สนใจศึกษาเล่าเรียน เหมือนกับเด็กผู้ชาย มักถูกมองว่าเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในขนบจารีตความเป็นไทย ปัจจุบันแม้ว่าผู้หญิงมีสิทธิได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับผู้ชายก็ตาม วาทกรรมเด็กดีที่ถูกปลูกฝังผ่านสถาบันครอบครัว ถูกสั่งสอนให้ตระหนักถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล ดังที่ตัวละครคุณยายเมื่อครั้งยังเด็ก ได้มีคุณแม่ของคุณยายพร่ำสอนบทบาทหน้าที่ของความเป็นเด็กดี ความเป็นกุลสตรีทั้งการกิน การพูด และความประพฤติตามแบบฉบับแม่ศรีเรือน รวมทั้งให้เห็นตัวอย่างของผู้หญิงที่ได้รับการยอมรับทางสังคม โดยนำตัวอย่างไปเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นการสืบทอดค่านิยมของความเป็นไทย เพื่อไม่ให้สังคมประณามได้ว่า “แม่ไม่สั่งสอน” ทำให้ตัวละครคุณยายเมื่อครั้งยังเด็กตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นเด็กดี ตามที่แม่ของคุณยายได้สั่งสอน ทั้งนี้วาทกรรมเด็กดีที่ปรากฏในวรรณกรรมชุด เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ยังสืบทอดค่านิยมของสังคมไทยผ่านสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในปี พ.ศ.2498 ที่รัฐบาลได้กำหนดบทบัญญัติ 10 ประการของเด็กดี และในปี พ.ศ.2557 รัฐบาลในขณะนั้นยังผลิตซ้ำวาทกรรม

เด็กดี เพื่อเป็นกรอบค่านิยม 12 ประการของเด็กดี ให้สถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานนำไปประกาศใช้ทั่วประเทศ การปฏิบัติการทางวาทกรรมดังกล่าวจึงเป็นการประกอบสร้างความรู้ ความจริง ที่ร่ายล้อมวิถีชีวิตตามโลกทัศน์ของสังคมไทยที่สืบทอดกันมา อันเป็นความจริงในอุดมคติที่สัมพันธ์กับอำนาจการปฏิบัติการทางภาษาในวาทกรรมชุดนี้ จึงกล่าวได้ว่าเคลือบแฝงนัยทางสังคมและตอกย้ำมายาคติของวาทกรรมความเป็นไทย (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559, น. 110) หากพิจารณากระบวนการวิเคราะห์วรรณกรรมตามวาทกรรม กล่าวได้ว่าวาทกรรม หมายถึง ระบบความคิดนามธรรมที่มีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่าง ๆ ในการพูด การเขียน การสื่อสาร ทั้งนี้การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบระเบียบ และแพร่กระจายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งทางสังคม (พิเชษฐ แสงทอง, 2565, น. 109) กล่าวได้ว่า “วาทกรรม” ชุดหนึ่งจะสถาปนาตัวเองขึ้นมาได้นั้น จำเป็นต้องมีภาคปฏิบัติการ ซึ่งประกอบสร้างไปด้วยความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถอธิบายได้ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่งกับสิ่งที่ถูกพูดอย่างแท้จริง วาทกรรมจะสร้างคำอธิบายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง โดยกฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างหรือปฏิบัติการทางสังคม โดยอาศัยอำนาจซึ่งไม่ใช่อำนาจที่ดิบหรือว่าพยายามอย่างการใช้กำลังเข้าบังคับแต่เป็นอำนาจที่ได้รับการขัดเกลาในรูปของความรู้ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ (มาริษา หมัดหนิ และตรีศิลป์ บุญขจร, 2564, น. 34-45) ดังนั้น วรรณกรรมเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็กชุดนี้ มุ่งนำเสนอความบริสุทธิ์ของเด็กในวัยเรียนที่ต้องอยู่ตามกฎระเบียบวินัยทางกรอบสังคมและค่านิยม วรรณกรรมชุดนี้ ได้นำเสนอวาทกรรมความเป็นไทย เพื่อให้เยาวชนและผู้อ่านได้ซึมซับวาทกรรมหลัก คือ วาทกรรมชายเป็นใหญ่ วาทกรรมแม่ศรีเรือน และวาทกรรมเด็กดี โดยกลมกลืนไปกับความเป็นไทยและแทรกเกร็ดความรู้ระหว่าง บทสนทนา บทบรรยาย และมีตัวละครคุณตาคุณยายเมื่อยังเด็กเป็นเสมือนเพื่อนวัยเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านซึมซับวาทกรรมเหล่านี้้อย่างแนบชิดและไม่รู้สึกว่าเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดทางสังคมแต่อย่างใด

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้สนใจสามารถนำแนวทางการวิเคราะห์ ไปศึกษาวรรณกรรมไทยประเภทต่าง ๆ ที่นำเสนอความเป็นไทย อันเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาชาวไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สนใจศึกษาวาทกรรมในวรรณกรรม และเป็นแนวทางศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไทยกับวรรณกรรมในประเทศอาเซียน เพื่อเข้าถึงมิติความสัมพันธ์ของสังคมนั้น ๆ และยังสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของไทยผ่านวาทกรรมความเป็นไทยที่นำเสนอไว้ในวรรณกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). *ม่านแห่งอคติ:ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับสถาบันสังคม*. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์เทรส.
- จิตตมาศ จิระสถิตย์พร. (2560). *พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ. 2500 – 2540* (ปริญญามหาบัณฑิต)มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมพัฒนา : อำนาจ ความรู้ เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ฯ ณ ออยุธยา. (2552). *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2552). *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 3* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2552). *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 4*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- _____. (2560). *เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2560). *แว่นวรรณคดี-ประวัติและทฤษฎี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคร.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2559). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. นนทบุรี: อินทนิล.
- ปาจารย์ย์ ช่วยบุญ. (2561). ภาพสะท้อน “แม่ศรีเรือน” ในนวนิยายชุด สุภาพบุรุษจุฑาเทพ *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(1), 127.
- พิเชฐ แสงทอง. (2565). *วรรณกรรมวิจารณ์ แนวคิดและปฏิบัติการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปัตตานี: ศูนย์ภาษาไทย สงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มารีชา หมัดหนี และตรีศิลป์ บุญขจร. (2564). “วาทกรรม เด็กดี” ในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, (15)3, 34-45. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RRBR/article/view/256368/172843>.

- รังรอง เจียมวิจักขณ์. (2561). *แบบเรียนภาษาไทย: พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รเทพ ว่องสรรพการ. (2561). *วาทกรรมความเป็นไทยกับการควบคุมทางสังคม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- วิภาดา รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่-ความเป็นเด็กในหนังสือชุด เมื่อคุณ ตาคูณยายยังเด็ก. *วารสารอักษรศาสตร์*, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14 (3), 27-34. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/download/184533/129938/534999>.
- สาริศา เขี้ยวงา. (2559). *ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในสารคดีเรื่อง เมื่อคุณตา คุณยายยังเด็ก ของทิพย์วानी สนิทวงศ์ ณ อยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). *วาทกรรม ภาพแทน อัตลักษณ์ วรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม 2*. สืบค้นจาก <http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/discourse.pdf>.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวรรณคดีตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร. (2562). *คำนำสำนักพิมพ์ครั้งที่ 31 ใน เมื่อคุณตาคูณยายยังเด็ก เล่มที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 31)*. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร.
- เอกลักษณ์ อนันตสมบุรณ์. (2566). ความเป็นไทยที่ถูกเลือกสรรในภาพยนตร์พริกแกง. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสาร สังคม*, 11(1), 124-142. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcosci/article/view/2648>